

N:o 16.

Ank. till Riksd. Kansli den 9 Mars 1878, kl. 5 e. m.

Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 5, öfver väckt motion om underdånig skrifvelse, dels om sådan ändring i nu gällande förfaringssätt, att embets- och tjänsteman, som har befattning med kronans uppbörd eller förvaltning af statens medel, ej må tillförbindas ersättningsskyldighet för åtgärd eller underlåtenhet dervid i annat fall, än då den är att hänföra till sådant fel eller försummelse, som enligt de i 25 kap. strafflagen, för embetsmän i allmänhet gällande grunder, bör till sådan skyldighet föranleda; dels om utfärdande af bestämmelser rörande sättet och ordningen för anmärkningsmåls utförande mot enskild person, i fråga om för högt uppburen liquid.

Med framhållande af hurusom, under det domare och administrative tjänstemän i öfrigt, vid tolkning af de författningar de hafva att tillämpa, drabbas af ersättningsskyldighet endast i den händelse, att de derunder ådålagt vårdslöshet, försummelse, oförstånd eller oskicklighet, eller begått ännu gröfre fel, de statens embets- och tjänstemän, hvilka i första hand hafva befattning med kronans uppbörd och förvaltningen af dess medel, äro utsatte för sådan skyldighet så snart deras tolkning af en eller annan föreskrift icke öfverensstämmer med den, som hos den granskande myndigheten gör sig gällande, har Herr *Axel Adlercreutz* väckt en motion, N:o 81, med det i ingressen till detta utlåtande angifna syfte, och dervid antydt de olägenheter som för de i fråga varande tjänstemännen kunna uppkomma, dels derigenom

att anmärkningarna kommo först en längre tid, ofta åratals, efter sedan det anmärkta förhållandet egt rum; dels genom den återbetalningsskyldighet, som, i händelse af anmärkning, enligt nu gällande bestämmelser dem åligger, och dels till följd af de svårigheter som äro förenade med återfordrandet af det, som blifvit anmärkt, utaf de enskilda personer hvilkas liqvider anmärkningarna gälla.

Utskottet, som fullkomligt inser det behjertansvärda i de af motionären framhållna omständigheter, har dock icke funnit det af honom föreslagna sätt till de påpekade oegentligheternas afhjelpande, vara förenligt med den trygghet för vården om statens medel, som med nuvarande föreskrifter om upp-bördstjenstemännens återbäringsskyldighet, efter skedd anmärkning, afses; ty då det åberopade kapitlet i strafflagen endast kan tillämpas i den händelse vederbörande embets- och tjänsteman ådagalagt vårdslöshet, försummelse eller oskicklighet, eller begått ännu gröfre fel, men det ganska väl låter tänka sig, att statsmedel oriktigt kunna blifva utanordnade, utan att en öfverträdelse af strafflagen blifvit begången, så skulle staten, i sådant fall, stå temligen rättslös gentemot sina egne tjänstemän.

En efterlåtenhet, under vissa fall, i fråga om återbäringsskyldigheten, skulle möjligen kunna föranleda obetänksamme och mindre noggranne tjänstemän, att allt för lättsinnigt handhafva statens medel, utan att de därför kunde nås af strafflagens bestämmelser.

Hvad angår tjänstemännens regress till sådane enskilda personer, som uppburit sedermera anmärkta statsmedel, så framhåller motionären, hurusom intet finnes stadgadt, huru denna deras betalningsskyldighet skall utkrävas, samt anmärker, att den till betalning dömd tjänstemannen understundom icke har annan utväg än anhängiggörande af en rättegång.

Då det utan tvifvel är med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att en tjänsteman, som kan åläggas återbära statsmedel, hvilka kommit enskild person till godo, äfven bör förhjelpas till att, utan tidsutdrägt och kostnad, af dem som medlen uppburit erhålla ersättning, så hemställer Utskottet,

att Riksdagen i så måtto bifaller Herr Adlercreutz' motion, att uti underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålles om utfärdande af bestämmelser rörande sättet och ordningen för anmärkningsmåls utförande mot enskild person i fråga om för högt uppburit liquid af statsmedel.

Stockholm den 22 Februari 1878.

På Utskottets vägnar:

ADOLF HELANDER.

R e s e r v a t i o n :

af Herrar *Helander* och *Löwenhielm*, hvilka ansett Utskottets Utlåtande böra erhålla följande lydelse:

“Till Utskottet har blifvit öfverlemnad en af Herr *A. Adlercreutz* väckt motion (N:o 81), uti hvilken han fäster uppmärksamheten å det obilliga och i princip origtiga uti den praxis, som utbildat sig i fråga om ersättningsskyldighet för de statens embets- och tjenstemän, hvilka i första hand hafva befattning med kronans uppbörd och förvaltningen af dess medel, i så måtto att, under det att domare och administrative embetsmän i öfrigt vid tolkning af de författningar, de hafva att tillämpa, drabbas af ersättningsskyldighet endast i den händelse, att de derunder ådagalagt vårdslöshet, försummelse, oförstånd eller oskicklighet eller begått ännu gröfre fel, äro de förstnämnde embetsmännen i de underordnade verken utsatte för sådan skyldighet, så snart deras tolkning af en eller annan föreskrift icke öfverensstämmer med den, som hos den granskande högre myndigheten gör sig gällande. Att bestämmelsen är tvetydig och att goda skäl tala för deras uppfattning, hjälper dem icke, ej heller att den länge varit i enlighet dermed tillämpad utan anmärkning. Så snart en motsatt mening blifver af den granskande myndighetens majoritet omfattad, vare sig till följd af förändrade åsikter hos dess medlemmar eller genom skedd personalförändring, äro embetsmännen hemfallne åt sitt olycksöde, större eller mindre i förhållande till de af dem fullkomligt oberoende omständigheterna af summornas belopp och möjligheten att af andra få sitt åter. Och det är i allmänhet icke blott ett år olyckan gäller. Anmärkningen framkommer först något år efter det anmärkta förhållande egt rum och under tiden har detta fortfarit. Blott till följd af anmärkningens framställande vågar embetsmannen ej heller gå öfver på den motsatta tolkningen; ty han skulle ju dermed hafva erkänt felaktigheten i sin uppfattning, den han måhända vill på det kraftigaste försvara och möjligen genom besvär öfver ett honom hos granskningsmyndigheten emotgånget beslut hos högsta myndigheten söka göra gällande. Tappar han slutligen i den högsta instansen, får han således för ett ej ringa antal år erfaras de bittra frukterna af det honom påbördade misstaget i författningstolkning och han kan derigenom vara till sitt ekonomiska bestånd störtad, utan att någon verklig felaktighet i tjensteutöfningen ligger honom till last. Skulle hans uppfattning blifva af högsta myndigheten godkänd, hade han dock, utom besväret, kostnaden för expedition och den med nödigt sinnes-

lugn uti arbetet oförenliga känslan af en hotande fara, tillika fått vidkännas uppoffringen af att anskaffa, deponera och låta räntelöst ligga det honom först ådömda ersättningsbeloppet, en uppoffring, som icke blifver honom godtgjord af den myndighet, hvilken genom att underkänna hans, slutligen af öfvermyndigheten godkända uppfattning, ensam begått det misstag, för hvilket den underordnade fått lida.

I det följande lemnar motionären ett från verkligheten hemtadt exempel derå att uti ett hos Kongl. Kammarrätten anhängiggjort anmärkningsmål en ordinarie och en t. f. landskamererare blifvit ålagde att gälda på deras föredragning anordnade belopp, som skulle blifvit obehörigen utbetalde, men, efter hos Kongl. Maj:t förd talan, från betalningsskyldighet befriade på den grund, att en annan öfverordnad myndighet derförut till Konungens Befallningshafvande i länet aflåtit bref, i hvilket den åsigt uttalats, att man borde förfara just på det sätt, som sedermera framkallade anmärkningen och föranledde Kongl. Kammarrättens beslut om betalningsskyldigheten. Som det emellertid endast var nyssnämnda omständighet, som här vållade de hos länsstyrelsen föredragande tjänstemännens fritagande från betalningsskyldighet, så blef sådan skyldighet i anmärkningsmål af enahanda beskaffenhet ålagd dylik tjänsteman i annat län, till hvars styrelse icke veterligen blifvit aflåtet bref med likartad föreskrift om huru i anmärkta hänsendet borde förfaras.

Slutligen har motionären anmärkt, att, i saknad af bestämmelser rörande sättet och ordningen för anmärkningsmåls utförande mot enskild person i fråga om för högt uppburen liqid, ovisshet synes vara rådande, huruvida den enskilde är att anse såsom part i det mål, uti hvilket frågan om embetsmannens skyldighet att återbära hvad han förmenas hafva för mycket utbetalt skall prövas, när Kongl. Kammarrätten icke föreskrifver den enskildes hörande samt, derest endast embetsmannen öfverklagar Kammarrättens utslag, pröfningen hos Kongl. Maj:t icke antyder att målet någonsin rört den enskilde, men Kongl. Maj:t, derest den enskilde öfverklagar ett utslag, hvarigenom en hans liqid rörande anmärkning blifvit godkänd, upptager en sådan klagan till pröfning, samt att den oförligheten att mål af i fråga varande beskaffenhet prövas och afgöras, utan att den enskilde blifvit i målet hörd, har till följd att den embetsman, som kontrasignerat ett beslut om utbetalningar och genom slutligt utslag blifvit hänvisad att hos den eller de enskilde, som anses hafva fått för hög liqid, efter befogenhet utsöka hvad embetsmannen blifvit ålagd att utgifva, för medlens återfående ofta måste med kånbar kostnad anhängiggöra rättegångar hos flera olika domstolar.

Vid öfvervägande af hvad motionären sålunda och i öfrigt andragit har Utskottet, lika med motionären, funnit den påpekade bristen på likställighet emellan de embetsmän, hvilka hafva befattning med kronans uppbörd

eller förvaltningen af statens medel, och statens öfrige embetsmän, mera grunda sig på praxis, än på skrifven lag. Anledningen dertill att i fråga om ersättningsskyldighet en annan princip blifvit tillämpad i afseende å det förstnämnda slaget af embetsmän, än den, som gjort sig gällande, då fråga varit om öfrige administrative embetsmän och domare, äfvensom att vid pröfningen af anmärkningsmål, som afse för högt uppburan liquid, aktor icke ålägges att föra talan icke allenast emot den embetsman, som utanordnat det för högt uppburna beloppet, utan äfven emot den enskilde, har Utskottet trott sig finna i den omständigheten, att de förvaltande myndigheterna jemte Kongl. Kammarrätten ega att pröfva uppbornsmännens och de med dem likstälde embetsmännens ersättningsskyldighet, under det att ansvarighetslagen för andre embetsmän tillämpas af de allmänna domstolarne, och det förhållandet att tolkningen af de för uppbornsmännen gällande bestämmelser ofta varit i väsentlig mån olika i mål af enahanda beskaffenhet, torde till någon del finna sin förklaring deruti, att granskning af uppbornsmännens åtgöranden icke är anförtrodd ett enda embetsverk, utan verkställes dels vid landskontoren, dels af de förvaltande verkens egna revisorer och dels af Kammarrättens Öfverrevisionskontor, samt att pröfningen i första hand af gjorda anmärkningar är uppdragen dels Konungens Befallningshafvande, dels de förvaltande verken och dels Kongl. Kammarrätten.

Då emellertid giltiga skäl icke torde kunna anföras, hvarföre en del embetsmäns skyldighet att i anledning af vidtagen embetsåtgärd utgifva ersättning skall bedömas efter annan grund, än den, som tillämpas i afseende å de öfriga, samt det ej lärer kunna nekas att en oformlighet i afseende å handläggningen af mål, som afse anmärkningar, hvilka blifvit framställda af dem, hvilka hafva granskningen af statens räkenskaper sig uppdragen, eger rum deruti att pröfning, huruvida den enskilde, som förmenas hafva uppburit mera af statens medel, än hvartill han varit berättigad, företages utan att han blifvit i målet hörd, finner Utskottet motionärens framställning vara förtjent af Riksdagens uppmärksamhet.

Att den skada, som uppkommit till följd deraf, att en statens embetsman vid utöfningen af embetet visat vårdslöshet, försummelse, oförstånd eller oskicklighet, bör af honom ersättas, utan afseende å huruvida han af den, som vederbör, kan bekomma åter det belopp, hvartill skadan uppskattats, lärer icke af någon bestridas och stadgande derom, som afser hvarje statens embetsman, förefinnes jemväl i strafflagen, men att ålägga en embetsman ersättningsskyldighet, då intet fel i embetets utöfning kan läggas honom till last, synes Utskottet icke kunna försvaras såsom rättvist, eller ens, på sätt en och annan torde föreställa sig, föranleda de embetsmän, om hvilka fråga är, att mera än eljest skulle blifva förhållandet bemöda sig om en riktig tolkning af gällande författningar, och derigenom åstadkomma minskning i

anmärkningsmålen antal, ty en naturlig följd af ersättningsskyldighetens tillämpande på sådant sätt måste, enligt Utskottets förmening, blifva att den, som eger att utanordna statens medel, kommer att hysa allt för mycken benägenhet att genom ogillande af framställda anspråk gifva den enskilde anledning att underställa embetsmannens åtgärd högre myndighets pröfning och derigenom föranleda att klagomålen blifva flera, än om han handlade med visshet att ingen ersättningsskyldighet skulle kunna honom åläggas, derest han icke låtit komma sig till last något fel i embetets utöfning.

Att då anmärkning blifvit framställd emot åtgärd, som vidtagits af de embetsmän, hvilka hafva befattning med kronans uppbörd eller förvaltningen af dess medel, den enskilde, hvars rätt är i fråga, blifver öfver anmärkningen hörd innan öfver densamma dömes, lärer väl äfven vara med god rättegångsordning öfverenstämmade och Kongl. Maj:ts nådiga bref den 11 Juni 1817 föreskrifver jemväl att, då anmärkningen afser att kronoutskylder blifvit för lågt debiterade, reservationskraf skall hos den skattskyldige anställas, samt att denne skall undfå fullständig del af anmärkningarne och erhålla tillfälle så väl att deröfver sig förklara, som att hos Kongl. Maj:t besvära sig öfver Kongl. Kammarrättens beslut. Någon giltig anledning, hvarföre icke jemväl då anmärkning afser återbekommande af medel, som anses hafva blifvit af embetsmannen obehörigen eller till för högt belopp utgifna, yrkande om återbäring bör framställas emot den enskilde i sammanhang med den talan, som föres emot embetsmannen, i stället att, såsom nu är förhållandet, den enskilde blifver i målet hörd, endast i den händelse att han tillfälligtvis erhåller kännedom om målet och anmäler sig att deruti föra talan, kan Utskottet så mycket mindre finna, som embetsmannens och den enskildes återbäringsskyldighet då blefve pröfvad på samma gång och af samma domstol samt handläggningen af alla de mål, uti hvilka den enskilde medgäfve den framställda anmärkningens rättighet, skulle blifva i väsentlig mån förenklad och mycken onödig skriftvexling undvikas.

Af nu anförda skäl hemställer Utskottet, i enlighet med hvad motionären föreslagit:

att Riksdagen i underdånig skrifvelse anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t genom ändring i Instruksen för Kongl. Kammarrätten eller eljest, på sätt lämpligast synes, föranstalta *dels* om sådan ändring i nu gällande förfaringsätt, att embets- och tjensteman, som har befattning med kronans uppbörd eller förvaltningen af statens medel, ej må tillförbindas ersättningsskyldighet för åtgärd eller un-

derlåtenhet dervid i annat fall, än då den är att hänföra till sådant fel eller försummelse, som, enligt de i 25 kap. strafflagen för embetsmän i allmänhet gällande grunder, bör till sådan skyldighet föranleda, *dels* om utfärdande af bestämmelser rörande sättet och ordningen för anmärkningsmåls utförande mot enskild person i fråga om för högt uppburen likvid.”

N:o 17.

Ank. till Riksd. Kansli den 9 Mars 1878, kl. 5 e. m.

Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 4, angående ändring af dels Kongl. Resereglementet den 10 November 1865 i fråga om nämndemän, dels Kongl. Kungörelsen den 30 December 1863 angående nämndemäns rätt till ersättning för extra förrättningar.

Uti en inom Andra Kammarerna af Herr *Sven Andersson* väckt motion (N:o 116) framhålles, hurusom nämndemän för biträde vid extra förrättningar erhålla allt för ringa ersättning, hvilken motionären anser böra höjas antingen till lika belopp, som finnes stadgadt för ledamot af egodelningsrätt och god man vid skiftesverket, eller ock att nämndemän, från nionde klassen uti Kongl. Resereglementet, måtte uppflyttas för erhållande af reseersätt-